

Debatt

Politisk korrekthet, flyktingaltruism och sociologisk analys – Svar till Stefan Svallfors

Stefan Svallfors har kritiserat min artikel i Sociologisk forskning (nr 1, 1995) som handlar om svenskars attityder mot invandring och invandrare. Syftet med min artikel är att närmare studera de attityder som uppvisar en särskilt positiv hållning till invandrarna när samhällsresurserna krymper och generellt sett attityderna hårdnar. Artikeln, som bygger på en sekundäranalys av representativa SIFO-data, undersöker den sociologiska dimensionen och profilen av en attitydföreteelse som tentativt betecknas som *flyktingaltruism*.

Inget i denna analys tycks tillfredsställa Svallfors. Rubriken på hans inlägg antyder att han särskilt ondgör sig över min fokusering på attitydinkonsistens hos de sk flyktingvännerna. Min analys underkänns helt, likaså min intellektuella förmåga att bidra till samhällsdebatten i denna typ av frågor. Jag inskränker mitt svar här till följande punkter: politisk korrekthet, definitionsfrågan, attitydinkonsistens och sociala kontakter.

1 Politisk korrekthet

Det är lika bra att börja med att erkänna sig skyldig till att analysera en icke politiskt korrekt frågeställning och redovisa lite överraskande resultat och tolkningar. Visst vore det trevligare att redovisa andra dimensioner och attitydbilder än de som jag gör. Men tyvärr så är det inte fallet i det datamaterial jag har analyserat. Så de politiskt korrekta får finna sig i att mindre bekväma frågor också blir föremål för systematisk granskning och diskussion.

På ett par ställen skriver Svallfors i kryptiska ordalag om att han minsann tar avstånd från ett "moraliskt och politiskt" innehåll i min artikel. I grunden finns där "politiska värderingar" och "bevekelsegrunder" som han ogillar. Han säger inte ord om vad denna moral och politik består av. Är jag kanske högerextremist? Främlingsfientlig? Har jag sämre moral än Svallfors vad gäller solidaritet med "främlingar"? Syftet är här att misstänkliggöra mitt intellektuella arbete och min roll i debatten. Men Svallfors kan vara säker på att sådana billiga tyckande inte imponerar på mig. Mitt engagemang i samhällsdebatten för invandranas integration, en bättre invandrapolitik och nyligen för åtgärder mot diskriminering på arbetsmarknaden är väl bevis nog för mina politiska värderingar. Likaså mitt engagemang för olika organisationer inom invandrarkollektivet. Det är vad jag står för. Vad Svallfors står för vet jag inte, och saknar relevans för mitt resonemang här.

Umeåsociologen Svallfors insinuationer om att min artikel har sitt ursprung inte i sociologiska frågeställningar, utan i mina politiska värderingar är inget annat än intellektuell svartmålning, som dessutom tyder på okunnighet. En minimal literaturkännedom på området upplyser om att min artikel är inspirerad av Ottar Broxns nästan klassiska analys av problemkomplexet kring den "moraliska eliten" och hantering av migration. Min egen analys är, så vitt jag vet, den första i Sverige som tar upp aspekter av denna diskussion. Den innehåller dessutom empiriska inslag som är ganska unika i termer av attitydbilder och sociologiska förhållanden. Och detta leder oss till nästa punkt.

2 Definition av "flyktingaltruister"

Svallfors tycker inte om min operationalisering av det begreppet som jag valt för att beteckna en särskilt positiv inställning till invandrare, nämligen *flyktingaltruism*. Operationaliseringar är sällan oproblematiska, inte minst vid analysen av nya frågeställningar. Man kan alltid diskutera alternativa och (eventuellt) bättre operationella lösningar. Så även i min analys, som dessutom är en sekundäranalys. Måhända att mitt operationaliseringsval inte är det bästa, eftersom det bygger på ett primärdatamaterial som insamlats för andra syften. Man kan bara hoppas att andra forskningsinsatser i framtiden disponerar av ett bättre dataunderlag för jämförbara analyser.

Trots detta står jag fast vid min uppfattning om att det är möjligt att empiriskt undersöka den form av flyktingaltruism hos dem som i dagens Sverige (med negativt opinionklimat, ekonomisk nedgång, etc) önskar att dels ta emot fler flyktingar och dels lätta upp invandringsreglerna. Varför kan man över huvud taget använda termen altruism i det fallet? Jo, därför att det i grunden handlar om en attityd som avser att hjälpa människor i nöd utan att detta ställningstagande blir "beroende av konjunkturen" (dvs ekonomiska förhållanden). Det handlar alltså om en sorts moraliskt ("kategoriskt") påbud som gäller oavsett praktiska förhållanden, egna behov eller bestämd erfarenhet.

Svallfors eget begreppresonemang ("upplyst egoism") i sammanhanget är för mig oklart och outvecklat. Han ser ingen poäng i min begreppsansats. Men jag har svårt att förstå på vilket sätt hans eget förslag bidrar till större insikter i denna fråga. Det vore intressant om han kunde utveckla det i andra sammanhang. Ännu bättre blir det om han presterar någon form av empiriskt belägg för sin tes.

3 Inkonsistenta flyktningvänner

När det gäller attitydinkonsistens försöker Svallfors ännu en gång blanda bort korten. Hela hans kritik handlar om tolkningar av olika saker. Tolkningar som kanske är intressanta att diskutera, men som inte kan lägga grunden för ett aggressivt ogillande av hela den analysen som lägger till grunden för dessa diskussioner.

Arbetshypotesen i min analys är att det finns en konsistens mellan attityder som är ur både logisk och substantiell synpunkt förenliga med varandra. Text om man önskar sig flera flyktingar, borde man rimligen vilja lätta upp invandringsbestämmelserna. Det handlar om ett ganska enkelt common sense-antagande. Resultaten av den aktuella svarfördelningen visar att endast 40 procent uppvisar den typ av konsistens. En annan grupp om 40 procent vill ha oförändrade regler. Det mest intressanta är att 20 procent vill att Sverige skall ta emot flera flyktingar men samtidigt ha strängare invandringsregler. Var säger Svallfors om detta? För det första: han *tolkar* materialet som om dessa attityder "inte alls" är inkonsistenta, vilket är inte lätt att förstå. Visst presenterar jag själv ett par resonemang i ett försök att göra detta (motsägelsefulla) ställningstagande begripligt. Men det betyder inte att dessa positioner i någon väsentlig mening är konsistenta.

För det andra väljer Svallfors att vända blicken bort från dessa uppgifter och tolkningar. Han känner det mer bekvämt att diskutera den attitydinkonsistens som finns i den andra yttersta punkten på denna attitydskala. Han menar att endast "flyktningmotståndarna", dvs de som tycker att Sverige tagit emot för många men säger sig vilja lätta upp invandringsreglerna, är riktigt inkonsistenta. Och visst är de inkonsistenta. Men för mig är det obegripligt hur man kan bortse ifrån de andra formen av inkonsistens, den som finns hos "flyktningvännerna". Svallfors kan tänka bort obekväma och icke politiskt korrekta tolkningar, om han vill. Men han kan inte kräva att alla andra också skall ha samma inställning.

4 Social kontakt och attityder

Tvivelaktig citatteknik använder Svallfors för att ifrågasätta min analys av sambandet mellan positiva attityder och socialt umgänge. Han blandar bort korten igen när han framställer det som är en möjlig tolkning av mina resultat som om det vore min "tes". I själva verket är min tes, dvs min teoretiska utgångspunkt, att social kontakt visar en positiv samvariation med attityder. Är detta speciellt kontroversiellt? Nej, Antagandet följer etablerad teoribildning på området, särskilt social kontakt-hypotesen som hävdar att kontakt har en positiv påverkan på mellanetniska attityder.

En annan kritik mot denna analys är att detta resultat – att inget konsistent samband tycks finna i den förväntade riktningen – inte överensstämmer med resultat från den multivariata analysen. I den senare visar det sig att um-

gånge med invandrare är viktigt för positiva attityder. Det är riktigt att denna skillnad finns i resultaten, vilket inte är svårt att förstå när det handlar om två olika typer av analyser: en enkel bivariat analys, å den ena sidan, och en multivariat analys som tar hänsyn till den gemensamma effekten av ett flertal faktorer å den andra.

Når det gäller den multivariata analysen kan jag hålla med om att en del variabler som ingår i analysen inte explicit motiveras ur ett teoriperspektiv. Denna del av analys är tentativ, vilket sägs tydligt i texten. Men den begränsningen ger inget skål för att dra långtgående negativa slutsatser om min analys i sin helhet.

I grunden handlar Svallfors inlägg om möjliga tolkningar, perspektivförskjutningar och bortförklaringar. Jag är inte övertygad om att hans aggressiva kritik för fram insikter i de svåra frågorna, som min artikel analyserar, särskilt mycket längre. Genomgående för hans inlägg är att han inte kan skilja mellan nyckelkomponenter i vetenskaplig metodologi: hypotes, resultat och tolkningar. Eller kanske är det så att Svallfors inte *vill* göra det. Det handlar i så fall om ett oseriöst sätt att diskutera.

Särskilt oseriöst är att inte referera att jag gör en klar distinktion mellan (sammanfattade) analysresultat och diskussion av policyimplikationer. Det handlar om två olika avsnitt i uppsatsen (9 respektive 10), som en kritisk läsare kan ta ställning till var för sig. Avsnittet om policydiskussionen hade jag själv inte inkluderat i en första manusversion, vilket senare ändrades i samråd med SFs förra redaktionskommitté. Det uppfattades som viktigt att föra fram en ny diskussion om en fråga av aktuellt intresse. Det är synd att detta avsnitt väcker obalanserade reaktioner, ty artikeln klarar sig väl utan det inlägget.

Avslutningsvis: vad min analys i grunden visar är att de som här betecknas som flyktingaltruister kanske inte är mycket att lita på i invandringsfrågan. De är inte särskild många, tycks inte ha särskilt mycket kontakt med "de andra" och är inte särskilt attitydkonsistenta.

JOSE ALBERTO DIAZ
Juridiska institutionen
Uppsala universitet